

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-7-83-38>

УДК 811.111'373.6:811.112.2

Соловійова О.В., Татарчук К.Г.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

АНАЛІЗ АД'ЕКТИВНИХ СУФІКСІВ У ДАВНЬОАНГЛІЙСЬКІЙ ПОЕМІ *BEOWULF*

Анотація. Стаття присвячена комплексному дослідженню лінгвістичних характеристик ад'єктивних суфіксів у давньоанглійській поемі *Beowulf*. Проведено процедуру їхньої інвентаризації в давньоанглійській мові, отримано їхні кількісні показники у досліджуваному матеріалі, також проведено їхній структурний та функціональний аналіз. У результаті виявлено, що ад'єктивні суфікси у давньоанглійській мові були досить чисельними та слугували для утворення прикметників різних класів. Найчастотнішими за ступенем реалізації у тексті аналізованої поеми виявилися суфікси *-ig*, *-lic* та *-en*. За структурою однокомпонентні суфіксальні прикметники значно переважають над двокомпонентними. найуживанішою моделлю їхнього утворення стала модель N+suf. У функціональному плані домінують формотворчі суфікси прикметників, які не змінюють семантику їхньої основи.

Ключові слова: давньоанглійська мова, ад'єктивні дериваційні суфікси, інвентаризація, структурний аналіз, словотворча модель, функціональний аналіз, формотворча функція.

Soloviova Olha, Tatarchuk Kristina
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

ANALYSIS OF ADJECTIVE SUFFIXES IN THE OLD ENGLISH POEM *BEOWULF*

Summary. The article aims at giving a systematic linguistic description of Old English adjectival suffixes used in the poem of Beowulf. Suffixation is the process of word-formation with the help of suffixes which are supposed to modify the lexical meaning of the base or transfer words to a different class or part of speech. As a result of a thorough analysis of the recent existing publications on affixation in Old English and Old English glossaries, the process of suffix inventory became possible in which we made wide use of the list of suffixes compiled by the English linguists and grammarians R. Quirk and C. Wrenn who also subdivided them according to the degree of their frequency. After studying the text of the poem under analysis, we selected 130 adjectives in 222 word usages. Among 51 Old English suffixes from the list mentioned above only the following 10 find their application in the text, for example: *-cund*, *-en*, *-feald*, *-full*, *-ig*, *-isc*, *-leas*, *-lic*, *-sum*, *-weard*. In addition, the most frequently used ones appeared to be *-ig*, *-lic* and *-en* correspondingly. As a result of the morphological analysis of the derived adjectives formed employing suffixation, their two structural models were detected: mono- (simple) and polycomponential derivatives formed by means of compounding with the former considerably prevailing over the latter. The outcomes of the functional analysis display that adjectival suffixes in the Old English poem Beowulf perform their functions to both modify the base of the word and to form another part of speech, mostly nouns, without changing the meaning of the base. The latter include such suffixes as *-ful*, *-feald*, *-ig*, *-isc*, *-lic*, *-sum*. Moreover, the only modifying suffixes used in the poem under investigation proved to be *-cund*, *-leas* and *-weard*. Thus, the study tested that formative suffixes are dominant and, consequently, they do not alternate the base semantics. The perspectives of further studies in this field may be the analysis of a derivational potential of another part of speech in Old English, a comparative investigation of derived adjectives in both Old and Modern English as well as other means of their formation.

Keywords: Old English, adjectival derivational suffixes, inventory, structural analysis, word-formation model, functional analysis, formative function.

Постановка проблеми. Питання словотвору були й залишаються одними з найактуальніших у сучасному мовознавстві. Однак у діахронічному розрізі структура давньоанглійських (д.-а.) прикметників, утворених шляхом деривації, та їхній функціонально-семантичний характер залишались поза увагою лінгвістів попри той факт, що давньоанглійські тексти безперервно знаходяться у фокусі їхньої уваги (Л.М. Ікалюк, В.В. Михайленко, Л.Т. Мойсей, Н.В. Садовник-Чучвага, О.В. Соловійова). Вважаємо, що актуальність роботи зумовлена необхідністю проведення системних досліджень словотворчих засобів побудови д.-а. прикметників, зокрема проведення інвентаризації д.-а. суфіксів прикметників та виділення їхніх структурних моделей і функцій у тексті д.-а. поеми *Beowulf*.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Публікація праці Г. Маршана "The Categories and Types of Present-Day English Word-formation. A Synchronic-diachronic Approach" [4] ознаме-

нувала в англійській мові появу словотвору як окремої галузі лінгвістики ще в середині ХХ ст. У ній Г. Маршан провів аналіз усіх нагальних питань з дослідження словотвору, застосовуючи для опису, як бачимо з назви праці, синхронний та діахронний методи.

Наразі наука про словотвір, широко репрезентована науковими доробками із загальної теорії словотвору, проведеними на матеріалі як української (С.Ф. Бевзенко, З.О. Валюх, К.Г. Городенська, Н.Ф. Клименко, М.Я. Плющ), так і англійської (Л.Ф. Омельченко, М.М. Полюжин, R. Alonso, M. Arista, M. Aronoff, L. Bauer, G. Cannon, R.V. Escarza, L. Fidalgo, I. Plag, J. Sanita, E. G. Torres, E. Vea та ін.) мов. Сьогодні існують такі напрями для вивчення різних категорій, моделей, способів і засобів словотворення: функціональний, когнітивний, ономасіологічний, семантичний тощо.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Не дивлячись на широ-

ку низку існуючих робіт з теми статті, автори не застосовували комплексний підхід до вивчення дериваційних процесів давньоанглійських прикметників. Більш того, переважно описувалися словотвірчі особливості саме д.-а. іменників, у той час, як така частина мови, як д.-а. прикметник залишалася поза їхньою увагою.

Мета статті. Метою дослідження є встановлення кількісних, структурних та функціональних властивостей суфіксів прикметників давньоанглійської мови, вжитих у д.-а. поемі *Beowulf*.

Виклад основного матеріалу. Мова знаходиться в стані постійного розвитку, що залучає певні мовні процеси, в тому числі і створення нових лексичних одиниць. Цей процес отримав назву «словотвір». За визначенням М.П. Кочергана, «термін *словотвір*, або *дериватологія* (від лат. *derivacio* – відхилення, утворення), вживається в двох значеннях: 1) розділ мовознавства, який вивчає способи творення нових слів; 2) творення слів, що називаються похідними, на базі однокореневих слів, якими вони мотивовані, тобто виводяться за наявними в мові моделями за допомогою афіксації, словоскладання, конверсії, абрєвіації, транспозиції та інших формальних засобів» [1, с. 284].

Як стверджує Т.В. Матвєєва, «суфіксація – це один із способів творення слів за допомогою суфіксів, який зазвичай змінює лексичне значення основи і таким чином слова, які виникли в більшості випадків переходять в іншу частину мови» [2, с. 472].

Важливе значення при дослідженні будь-яких лінгвістичних одиниць, у тому числі суфіксації, має *інвентаризація*, тобто визначення складу одиниць аналізу, подання їх повного списку. Ця процедура є частиною описового методу, який є саме сукупністю процедур інвентаризації, класифікації і інтерпретації досліджуваних мовних явищ.

За Х. М. Аріста, пропонуємо наступну інвентаризацію д.-а. суфіксів прикметників: *-pa, -ad, -ade, -bære, -cund, -e, -ed, -ede, -eg, -eht, -ehthe, -el, -en, -end, -ende, -er, -ern, -erne, -es, -et(t), -fæst, -feald, -ful, -ga, -ic, -iende, -ig, -ige, -iht, -ihthe, -ing, -isc, -læas, -lic, -n, -od, -ode, -ol, -or, -sc, -sum, -ta, -te, -u, -ud, -ul, -um, -ward, -welle, -wende* and *-wīs*. [3].

Дж. Саніта стверджує, що «найпродуктивнішими суфіксами прикметників у д.-а. мові були *-ig* та *-isc*: *mōdig* 'proud' (from *mōd*, mood), *hālig* (holy), *bysig* (busy)', *mennisc* 'human', *Denisc* (Danish)». Ще один продуктивний д.-а. прикметниковий суфікс *-lic* походить від іменника *lic* 'body', який, вочевидь, втратив своє повне семантичне значення [5].

Як бачимо, д.-а. прикметникові суфікси були досить чисельними та слугували для утворення прикметників різних класів.

Проаналізувавши текст д.-а. поемі *Beowulf*, ми виявили в ньому 130 прикметників у 222 слововживаннях, утворених за допомогою суфіксації. З-поміж 51 д.-а. суфіксів, виділених Х.М. Арістою, Р. Квірком та К. Реном, у творі використовуються наступні 10: *-cund, -en, -feald, -full, -ig, -isc, leas, -lic, -sum, -ward*. Решта суфіксів не знайшли свого застосування.

Наведемо приклади прикметників у поемі *Beowulf*, утворених шляхом суфіксації :

– *-cund* (1), наприклад: **feorran-cund**, come from afar

“1795 *sona him selebegn sides wergum, feorrancundum ..*” [7]. – “At once a hall-retainer, guided him forth, **the far-comer...**” [6].

– *-en* (22), наприклад: **eal(l)-gylden**, all-golden
“1110 *Æt bæm ade wæs ebgesyne swatfah syrce, swyn ealgylden, eofer irenheard...*” [7]. – “Upon the pyre it was easily seen the blood-splattered byrnie, the boar-crest **all-golden** and iron-hard...” [6].

– *-feald* (1), наприклад: **anfeald**, onefold, plain
“...256 *minne gehyrad anfealdne gepoht*” [7]. – “...heard my plain request” [6].

– *-full* (6), наприклад: **sorhful(l)**, sorrowful
“510 *Ne inc ænig mon, ne leof ne lað, belean mihte sorhfullne sid*” [7]. – “Nor could any man, hearty or hated, persuade either of you from your **sorrowful** journey” [6].

– *-ig* (106), наприклад: **ælmihhtig**, almighty
“90 *Sægde se þe cuþe frumsceaft fira feorran reccan, cwæð þæt se ælmihhtiga eorðan worhte*” [7]. – “He told the **Almighty** made the earth” [6].

– *-isc* (3), наприклад: **eotenisc, eotonisc**, gigantic, of a giant

“...*þa his broðor læg, eald sweord eotonisc, entscne helm 2980 breccan ofer bordweal*” [7]. – “...when his brother lay down, his old-sword **of giants**, break over the board-wall, upon the great helmet” [6].

– *-leas* (15), наприклад: **wineleas**, friendless,
“...*þam æt sæcce wearð, wræccan wineleasum, Weohstan bana mecес ecgum*” [7]. – “Weohstan had become the killer in conflict of that **friendless** exile, with the blade of the sword” [6].

– *-lic* (55), наприклад: **leoflic**, dear, beloved, precious

“1807 *Heht þa se hearda Hrunting beran sunu Ecglafes, heht his sweord niman, leoflic iren*” [7]. – “Then the hard man ordered Hrunting to be borne back to the son of Ecglaf, asking him to take up his sword, the **precious** iron” [6].

– *-sum* (6), наприклад: **longsum**, [long-some] lasting long

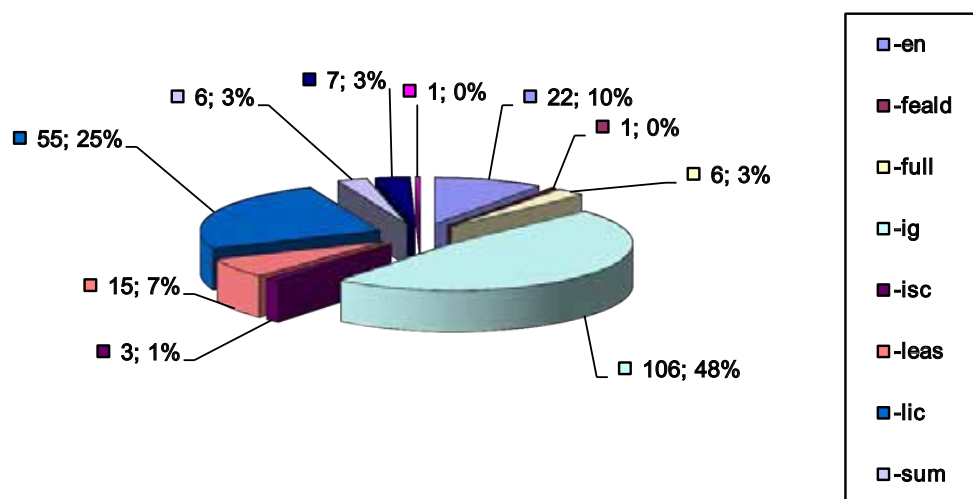
“133 *wæs þæt gewin to strang, lað ond longsum*” [7]. – “That struggle was too strong, hateful and **long-lasting**” [6].

– *-ward* (7), наприклад: **andward**, opposed
“1287 ...*sweord swate fah swin ofer helme ecgum dyhttig andward scired...*” [7]. – “...the sword shimmering in blood shears off the boar-crest present upon the helmet, proof **against** edges” [6].

Провівши кількісний аналіз вживання прикметникових суфіксів у поемі *Beowulf*, можемо зобразити частотність їхнього вживання у рис. 1, поданому нижче, з якого видно, що найчастотнішим виявився суфікс *-ig*, вживання якого складає майже половину усіх прикметників, утворених за допомогою суфіксації (48%). Чверть їх утворюють прикметники, сформовані за допомогою суфіксу *-lic* (25%). Десяту частину складають прикметники, утворені суфіксом *-en* (10%). Решта префіксів є менш чисельною.

Таким чином, отримані нами результати частотності прикметникових суфіксів у поемі *Beowulf* повністю співпадають з даними дослідників, поданими нами вище.

У результаті проведеного морфологічного аналізу будови суфіксальних дериватів-прикметників у давньоанглійській поемі *Beowulf*, ми виокремили наступні структурні моделі: од-

Рис. 1. Частотність вживання ад'єктивних суфіксів у поемі *Beowulf*

Джерело: розроблено авторами

нокомпонентні (прості) та багатокомпонентні деривати, утворені словоскладанням.

З-поміж перших виділяємо такі:

1) Adj=Adj+suf (8): *feorancund*, *gylden*, *fagen*, *sliden*, *þungen*, *werig*, *halig*, *longsum*;

2) Adj=N+suf (78): *mistig*, *modig*, *monig*, *swatig*, *entisc*, *eotenisc*, *aldorleas*, *domleas*, *dreamleas*, *ealdorleas*, *feorleas*, *atelic*, *betlic*, *cwenlic*, *deorlic*, *agen*, *egesful*, *sorhful*, etc;

3) Adj=Num+suf (2): *ænig*, *ænlíc*.

Багатокомпонентні похідні прикметники у досліджуваній поемі складаються з двох компонентів, обов'язковим з яких є іменник:

4) Adj=N+past participle (V+suf) (7): *beahhroden*, *earmsceapen*, *gilphlæden*, *handgewriden*, *hondlocen*, *wihbogen*, *bealohyden*;

5) Adj=N+N+suf (14): *heorodreorig*, *bristhydig*, *synbysig*, *lifbysig*, *sigoreadig*, *tireadig*, *fylwarig*, *gudwerig*, *hygeþihtig*, etc;

6) Adj=A+N+suf (4): *ealgylden*, *goldhroden*, *eacencraeftig*, *gromhydig*;

7) Adj=N+suf+N (3): *sanig-ferþ*, *sarig-mod*, *werig-mod*;

8) Adj=Adv+N+suf (2): *felamodig*, *felasynnig*.

Отже, однокомпонентні суфіксальні прикметники значно переважають (88 лексем, 75%) над двокомпонентними (30 прикладів, 25%). Перші складають три чверті, а другі лише чверть досліджуваних суфіксальних прикметників у творі, що аналізується. Найуживанішою моделлю виявилася Adj=N+suf (78).

Провівши функціонально-семантичний аналіз суфіксів прикметників у давньоанглійській поемі *Beowulf*, ми виявили, що вони виступають як у функції модифікаторів основи слова, так і формують іншу частину мови без зміни значення основи (переважно іменника) і є формотворчими. Розглянемо ці функції детальніше.

Так, формотворчі суфікси включають в себе наступні: *-ful* (3), *-feald* (1), *-ig* (54), *-isc* (2), *-lic* (34), *-sum* (2). Усі вони утворюють прикметники від іменників (окрім суфіксу *-feald*, який слугував для утворення прикметника від числівника) без зміни значення твірної основи слова, наприклад:

-ful: *sorhful*(1) – sorrowful, *weorðful* – worthy, worthy;

-feald: *anfeald* – onefold;

-ig: *anig* – any, *blodig* – bloody, *isig* – icy, *mihtig* – mighty, *mistig* – misty, *sarig* – sorry, *windig* – windy, *witig* – witty;

-isc: *entisc* – gigantic (of a giant – *ent*);

-lic: *cwenlic* – queenly, womanly, *eorlic* – earlike, *grimlic* – grimlike, *hetelic* – hateful, *modiglic* – moodylike, *unwaclíc* – unweaklike, strong;

-sum: *longsum* – longsome, *wynsum* – winsome.

Суфікси також можуть виступати в якості модифікаторів значення кореневої морфеми. Ними у давньоанглійській мові виявилися *-cund* (1), *-leas* (13), *-weard* (4). Проаналізуємо зміни значення основи слова на наступних прикладах:

-cund: *feorancund* – come from afar;

-leas формував прикметники від іменників, надаючи значення «позбавлений+значення основи»: *feohleas* – feeless, without money, *sigeleas* – victoryless, of defeat, *sorhleas* – sorrowless, free from sorrow;

-weard: формував прикметники зі значенням «у напрямку»: *innanweard* – inward, inside, interior, *utanweard* – outward, the outside of.

Виконавши кількісні підрахунки, ми маємо змогу побачити, що аналізовані прикметники, в яких суфікси виконують формотворчу функцію, значно переважають над тими, в яких суфікси модифікують значення основи. Отже, формотворчі суфікси прикметників, що домінують в аналізованому творі, складають 84% і не змінюють семантику основи слова.

Висновки і пропозиції. Провівши комплексний аналіз д.-а. суфіксів у поемі *Beowulf*, можемо стверджувати, що у кількісному відношенні найчастотнішим виявилися суфікси *-ig* (48%) та *-lic* (25%). Структурно, для д.-а. суфіксальних дериватів характерною є однокомпонентна модель Adj=N+suf (75%). Також, суфікси аналізованих прикметників характеризуються виконанням переважно формотворчої функції.

Перспективами подальших досліджень може стати вивчення словотворчого потенціалу інших частин мови у давньоанглійській мові, компаративне дослідження прикметникової афіксації у давньоанглійській та сучасній англійській мовах, а також інших способів утворення прикметників.

Список літератури:

1. Кочерган М.П. Загальне мовознавство : підруч. Київ : Академія, 2006. 464 с.
2. Матвеева Т.В. Полный словарь лингвистических терминов. Ростов н/Д : Феникс, 2010. 562 с.
3. Arista J. Adjective Formation and Lexical layers in Old English. *English Studies*. Universidad de La Rioja: Servicio de Publicaciones. 2011. Pp. 323–344.
4. Marchand H. The Categories and Types of Present-day English Word Formation. A Synchronic-Diachronic Approach. Munchen : Beck, 1969. 378 p.
5. Sanita J. The Analysis of Historical Origin and Productiveness of Derivational Affixes in the Declaration of Independence of America (1776). *English Language Studies*. Sanata Dharma University. Vol. 14. No. 2. October 2014. P. 149–155.
6. Anglo-Saxon Narrative Poetry Project. URL: <https://anglosaxonpoetry.camden.rutgers.edu> (дата звернення: 20.07.2020).
7. The Complete Corpus of Anglo-Saxon Poetry. URL: <https://www.sacred-texts.com/neu/ascp/index.htm> (дата звернення: 14.07.2020).

References:

1. Kocherhan, M.P. (2006). *Zahalne movoznavstvo* [General Linguistics]: pidruchnyk. Kyiv: Academia, 464 p.
2. Matveeva, T.V. (2010). *Polnyy slovar lingvisticheskikh terminov* [A Complete Dictionary of Linguistic Terms]. Rostov n/D: Feniks, 562 p.
3. Arista, J. (2011). Adjective Formation and Lexical layers in Old English. *English Studies*. Universidad de La Rioja: Servicio de Publicaciones, pp. 323–344.
4. Marchand, H. (1969). The Categories and Types of Present-day English Word Formation. A Synchronic-Diachronic Approach. Munchen: Beck, 378 p.
5. Sanita, J. (2014). The Analysis of Historical Origin and Productiveness of Derivational Affixes in the Declaration of Independence of America (1776). *English Language Studies*. Sanata Dharma University, vol. 14, no. 2, pp. 149–155.
6. Anglo-Saxon Narrative Poetry Project. URL: <https://oldenglishpoetry.camden.rutgers.edu> (accessed: 20.07.2020).
7. The Complete Corpus of Anglo-Saxon Poetry. URL: <https://www.sacred-texts.com/neu/ascp/index.htm> (accessed: 14.07.2020).